

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องประยุกต์ใช้หลักชั้นธรรมในการแก้ปัญหาการดื่มสุราเมรัยของชาวตำบลตาตอง อำเภอสรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และได้วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

๕.๑ บทสรุป

๕.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับหลักชั้นธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

มีผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้คือชั้นดี หมายถึง ความอดทน ที่แสดงถึงความอดทนทั้งที่เกิดขึ้นจากภายในจิตใจและภายนอก จะต้องอดทนจากสิ่งที่เข้ามากระทบจากภายนอก เพื่อให้มีความปกติของสภาพของจิตใจและร่างกาย อันหมายถึง ความสงบต่อภัยอันตราย ทั้งที่เป็นความทุกข์ ความเจ็บปวด ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในชีวิตการประกอบอาชีพ การศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะสำเร็จได้ต้องอาศัยความอดทนดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีความอดทน เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ตนและบุคคลอื่น

ลักษณะของชั้นดีคือ (๑) มีความอดกลั้น เช่น เมื่อถูกด่า ก็ทำเหมือนกับว่าไม่ได้ยิน ไม่สนใจใยดี (๒) เป็นผู้ไม่ดูร้าย คือ สามารถข่มความโกรธไว้ได้ ไม่โกรธ ไม่ทำร้าย ทำอันตรายด้วยอำนาจแห่งความโกรธ (๓) ไม่ก่อทุกข์ให้เกิดขึ้น คือ ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือเจ็บแค้นใจด้วยการกระทำของเรา (๔) มีใจเบิกบานอยู่เป็นนิตย์ คือ มีจิตใจอิ่มเอิบใจ ไม่พยายาบ ไม่กล่าวโทษใคร ๆ อดทนทำงานทุกอย่างด้วยใจเบิกบาน

ชั้นดี ๔ ประเภท คือ (๑) อดทนต่อความลำบาก คือ เมื่อทำงานจนได้รับความเหน็ดเหนื่อย หิวกระหาย ก็ไม่ทอดทิ้งการทำงาน ย่อมอดทนต่อสิ่งเหล่านี้จนทำงานของตนให้สำเร็จ (๒) อดทนต่อทุกขเวทนา คือ เมื่อการเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่สบายด้วยโรคภัยที่เกิดขึ้นกับร่างกายตนก็ไม่ร้องครวญคราง ทรมานทรมาย แสดงอาการโมโห แต่ต้องรู้จักอดทนอดกลั้น อาการหนักก็จะได้กลายเป็นเบาหรือหายไปในที่สุด (๓) อดทนต่อความเจ็บใจ คือ อดทนต่อการล่วงเกินของคนอื่น โดยเฉพาะถูกคนที่ต่ำกว่าล่วงเกินเช่น ถูกด่าว่าหรือสบประมาท ก็รู้จักอดทน สอนใจตัวเอง พิจารณาถึงสาเหตุปัญหานั้นๆ แล้วหาวิธีการแก้ไขเพื่อให้เกิดความสงบ (๔) อดทนต่ออำนาจกิเลส คือ อดทนต่ออารมณ์ฝ่ายพลิตเพลินซึ่งเป็นไปตามอำนาจกิเลส เช่น การเที่ยวเตร่ การซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก เล่นการพนัน หรือการทะเลาะวิวาท เป็นต้น

วิธีการสร้างความอดทนคือ (๑) คำนึงถึงหลักทวิโธตตปปะซึ่งเมื่อมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป ความอดทนย่อมจะเกิดขึ้นได้ (๒) รู้เท่าทันอารมณ์ที่มากระทบ (๓) ฝึกสมาธิ เพราะสมาธิเป็นธรรมที่เกื้อหนุนชั้นดี

ชั้นดีที่ปรากฏในมงคลสูตรมี ๒ ประเภท คือ (๑) ชั้นดี (สามัญ) (๒) อธิวาสณชั้นดีชั้นดีอย่างแรก หมายถึง ความอดทนในการทำงานทั่วไป เช่น อดทนต่อความหิว ความกระหาย ความเหนื่อย ความเจ็บปวด เป็นต้น ซึ่งส่วนมากเกี่ยวข้องกับธรรมชาติหรือสิ่งที่เกิดจากร่างกายตนตามปกติ ส่วนอธิวาสณชั้นดี หมายถึง ความอดทนต่อการล่วงเกินของคนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอดทนต่อการล่วงเกินของคนที่ดีกว่าชั้นดีในโอวาทปาฏิโมกข์เป็นการกล่าวถึงในฐานะเป็นตบะคือธรรมเผากิเลสอย่างยอดเยี่ยมของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ส่วนชั้นดีในขรรยาวาสธรรมเป็นการอดทนต่อการทำงานเลี้ยงชีพ ไม่ย่อท้อต่อความลำบากหรือความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า

โทษของการขาดขันติคือ (๑) ไม่เป็นที่รักที่พอใจของคนทั้งหลาย (๒) เป็นผู้มากด้วยเวร (๓) เป็นผู้มากด้วยโทษ (๔) หลงกระทำกาละ (๕) เมื่อตายไปย่อมเขาถึงอบายทุกคติวินิบาตนรก ส่วนอานิสงส์ของขันติคือ (๑) เป็นที่รักเป็นที่พอใจของคนหมู่มาก (๒) ไม่ดुर้าย (๓) ไม่มีวิปปฏิสาร (๔) ไม่หลงลืมสติตาย (๕) หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

เกี่ยวกับความอดทนทั้ง ๔ ประเภท คือ (๑) อดทนต่อความยากลำบาก (๒) อดทนต่อทุกเวทนา (๓) อดทนต่อความเจ็บใจ (๔) อดทนต่ออำนาจกิเลส ความยากลำบากที่เห็นได้ชัดที่สุด คือการประกอบอาชีพเพื่อหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว สร้างฐานะให้มีความมั่นคง ต้องอาศัยความอดทนอย่างสูง แม้บางครั้งจะเกิดความท้อใจแต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ ยังมีฐานะไม่ดียิ่งต้องอดทนมาก, ส่วนมากทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตประจำวัน คือ ความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน นอกจากนี้ยังเกิดจากการเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งมีทั้งหนักและเบา เมื่อรู้จักอดทนก็จะทำให้ไม่ทรมานทรมานหรือกระสับกระส่าย ทำให้มีกำลังใจต่อสู้ชีวิต, ความอดทนต่อการเจ็บใจเป็นการอดทนต่อความโกรธความไม่พอใจความขัดใจอันเกิดจากคำพูดกิริยามารยาทที่ไม่ชอบใจ ซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อม เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน เพื่อเรียน เป็นต้น การรู้จักอดทนจะทำให้ไม่เกิดความเสียใจ ผูกโกรธหรือผูกอาฆาตผู้อื่น, การอดทนต่ออำนาจกิเลส คือ เมื่อมีสิ่งเข้ามาช่วยยั่วให้เกิดความต้องการ ความโลภก็จะเกิดขึ้นหากเราก่อใจไว้ได้ ความอยากก็จะค่อยหายไป ความอยากทำให้ใจไม่สบาย แต่ความห้ามใจอดใจได้ทำให้เรามีความสุขใจ นอกจากนี้ยังมีความไม่พอใจที่เกิดขึ้นจากการกระทบกระทั่งกับคนอื่น หากเราไม่มีสติทำให้ทะเลาะวิวาทกันหรือตบตีกัน แต่ถ้าเรารู้จักอดทน ปัญหาเหล่านี้ก็จะไม่เกิดขึ้น

๕.๑.๒ สภาพการณ์และปัญหาการดื่มสุราของชาวดำบลตาตทอง อำเภอสรีราช จ.นครศรีธรรมราช

สุรา หมายถึง วัตถุทั้งหลาย หรือของผสมที่มีแอลกอฮอล์ สามารถดื่มกินได้ ผู้ที่ดื่มกินแล้วเกิดความอึดอัด หรือเกิดความกลุ้มใจมากขึ้น ทำให้เสียสติ ทำอะไรโดยไม่มีสติคิด สุราเป็นปัญหาทั้งทางด้านตัวบุคคล และในส่วนของสังคมโดยรวม ทางด้านตัวบุคคลนั้น ทำให้เสียสุขภาพเป็นส่วนใหญ่ ส่วนทางด้านสังคมนั้น ก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวที่ผู้นำติดเหล้านำความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว นอกจากนั้น ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาที่เกิดจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือจากความคึกคะนองเป็นเหตุ ซึ่งมีหลายลักษณะ เช่น มั่วสุมก่อความรำคาญแก่ผู้อื่น ประพฤติตนเป็นอันธพาล เสพสิ่งเสพติด ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย กระทำอนาจารข่มขืน ฯลฯ ซึ่งการกระทำเหล่านี้ล้วนแต่เกิดจากการคบเพื่อนผิดโดยมั่วสุมในเรื่องการดื่มสุราเสียเป็นส่วนใหญ่

ในอดีตที่ผ่านมา คนไทยได้ถือปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ยึดหลักธรรมทางศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต รู้จักหลีกเลี่ยงหรือละเว้นความชั่วต่างๆ ห่างไกลจากอบายมุข เนื่องจากหลักคำสอนทางศาสนามุ่งเน้นให้เป็นคนดี มีความกตัญญูกตเวที ส่งเสริมให้มีความเจริญก้าวหน้า และทำตนให้เป็นประโยชน์ในสังคม ดังนั้น การดื่มสุราถือว่าการละเมิดศีลธรรมทางศาสนา หรือผิดข้อห้ามพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ผลที่ตามมาของการดื่มสุรายังเป็นเหตุให้มีการละเมิดศีลธรรมข้ออื่นๆ ในทางพระพุทธศาสนานั้น โทษที่เห็นกันในปัจจุบันจากการดื่มสุรานั้น ทำให้เสียทรัพย์สิน เสียชื่อเสียงเกียรติยศทั้งในปัจจุบัน และในอนาคต ส่วนโทษการดื่มสุราในชาติต่อไปนั้น ทำให้ไปเกิดเป็นคนโง่ คนปัญญาอ่อน ซึ่งล้วนมีเหตุมาจากการละเมิดศีล ๕ ทั้งสิ้น

สภาพการดื่มสุราของชาวบ้านในตำบลตาตทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ในสมัยปัจจุบันนี้ ไม่ใช่เรื่องธรรมดาอีกต่อไป เพราะว่าการดื่มสุราของชาวบ้านในตำบลตาตทองทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ และไม่ใช่แค่ผู้ใหญ่ที่ดื่มสุรา แต่ยังมีทั้งเด็กวัยรุ่นและเยาวชนจำนวนมากที่ดื่ม โดยสุราที่ประชาชนนิยมดื่มกัน นั้น คือ เหล้าขาว เพราะมีราคาถูก ส่วนวัยรุ่นที่ดื่มสุรามีสาเหตุในการดื่มคือ อยากทดลอง เพื่อนในกลุ่ม ชักชวน หรือแม้แต่วัฒนธรรมในท้องถิ่น รวมถึงค่านิยมที่ว่า เมื่อดื่มไปแล้วทำให้หายเครียด เป็นต้น ส่วนกลุ่ม ผู้ใช้แรงงาน จะพบว่า การดื่มสุราจะอยู่ในกลุ่มผู้ใช้แรงงานประเภทกรรมกรก่อสร้าง เป็นส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการดื่มที่ว่า ทำให้อารมณ์ดี สนุกสนาน มีปัญหาช่วยให้หายกลุ้มใจ ช่วยให้คลายเครียดจากการทำงาน บางคน ก็เชื่อว่า การดื่มสุราช่วยให้เจริญอาหาร เหตุนี้เอง สุราจึงเป็นที่นิยมดื่มของผู้ใช้แรงงาน

ปัญหาการดื่มสุราของชาวบ้านในตำบลตาตทอง อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้น ปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิต กล่าวคือ ความทุกข์หรือความเสื่อมโทรมของสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันเป็นสาเหตุของโรคทางกายและโรคทางใจที่มาคุกคามเสียแต่ทางที่เกิดความไม่สบายกาย ทำให้เกิดโรคต่างตามร่างกาย เช่น ปวดหัว ตัวร้อนความไม่สบายกาย เพราะความเจ็บไข้ และไม่สบายใจ เช่น ความฟุ้งซ่านสับสน ลังเลสงสัย ซึมเศร้าเหงาหงอยมารบกวนความเครียด ปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัวอันเป็นผลกระทบต่อนตนเอง เช่น ทำให้ครอบครัวแตกแยก ขาดที่พึ่ง ไม่มีผู้นำ หรือชี้ทางที่ถูกที่ควรให้ ขาดวินัยในการครองเรือนและขาดปัจจัย ๔ หลักสำหรับการดำรงชีพ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมส่วนรวม คือ สถานการณ์ที่คนส่วนมากได้รับแล้วไม่พึงปรารถนาและมีผลกระทบทำให้เกิดผลร้ายต่อคนหมู่มาก

๕.๑.๓ การปรับใช้หลักขนัตริธรรมในการแก้ปัญหาการดื่มสุราของชาวตำบลตาตทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

ชาวบ้านในตำบลตาตทอง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานีได้นำเอาหลักขนัตริธรรมในการแก้ไข ปัญหาการดื่มสุรา กล่าวคือ ในปัจจุบันชาวบ้านในตำบลตาตทองมีการดื่มด้วยมูลเหตุจากโลภะ โทสะ โมหะ อันส่งผลให้ผู้กระทำได้รับโทษ ทั้งทางกฎหมาย และทางจิตใจ ส่วนผู้ถูกระทำย่อมเกิดความสูญเสีย กลายเป็นความวุ่นวายสับสนในสังคมจากการดื่มสุราที่เกิดขึ้น ถ้าบุคคลปล่อยใจไปตามกระแสดังกล่าวย่อมสามารถกระทำดื่มสุราได้ง่าย ซึ่งแนวทางการเว้นการดื่มสุราที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ด้วยการนำขันติที่เป็นคุณธรรมพื้นฐาน มาสนับสนุนการเลิกดื่มสุรา ด้วยการอดทน อดกลั้น เพียรระวังไม่ให้การดื่มสุราเกิดขึ้นภายในจิตใจ รวมถึงสกัดกั้นมิให้ประพฤติกกรรมการดื่มสุรา ด้วยการอดทนอดกลั้นระงับความคิด ความพยายามที่จะเลิกดื่มสุรา จากนั้นจึงนำหลักธรรมอื่นมาสนับสนุนให้เว้นจากการดื่มสุราได้อย่างเด็ดขาด เมื่อเลิกจากการดื่มสุราได้แล้วย่อมสามารถทำความดีได้และรับการยกย่องในสังคม ด้วยเว้นจากการประพฤติชั่ว ทางกาย ทางวาจา ทั้ง ๆ ที่อาจประสบเหตุอันก่อให้เกิดการดื่มสุรา แต่สามารถอดทนอดกลั้นไว้ได้ รวมถึงสามารถอดทนอดกลั้นต่อความลำบากตรากตรำทางกาย ความหนาว ความร้อน พร้อมกับความดิ้นรนภายในจิตใจ เช่น ความเมตตากรุณา ความเสียสละที่เจริญงอกงามขึ้น จึงสามารถกระทำสิ่งดีงามต่าง ๆ ได้ และพัฒนาไปสู่ความดีที่ยิ่งขึ้นไป อันจะช่วยให้จรโล่งให้สังคมเกิดความเจริญงอกงาม

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของขันติธรรมเพื่อนำไปพัฒนาตนเอง
๒. ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมและสร้างรูปแบบการพัฒนาขันติธรรมในการแก้ไขปัญหาสังคมปัจจุบัน อันจะเป็นประโยชน์ทั้งระดับโลกียะ และโลกุตตระ
๓. ควรสร้างรูปแบบในการนำหลักขันติธรรมไปส่งเสริมการดำเนินชีวิตของคนในสังคม

ข. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

๑. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมขันติแก่นักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษาในเขตจังหวัดอุดรธานี
๒. ศึกษารูปแบบในการพัฒนาหลักขันติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ในสังคมไทย
๓. ศึกษาคุณค่าและประโยชน์การดื่มสุราในแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท
๔. ศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดจากการดื่มสุราในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท